

UNA EXPERIÈNCIA D'APLICACIÓ DEL VÍDEO EN

18 (410/juliol 1981

ciència 7)

És important que hom conegui com una innovació tecnològica pot capgirar les possibilitats de la recerca. En el present article hi ha l'experiència d'una psicopedagoga que ha utilitzat el vídeo com a suport per a les observacions del comportament del nen. És evident, i la seva ressenya ho explica àmpliament, que la tecnologia vídeo ofereix unes possibilitats d'anàlisi que els quaderns de notes o els films mai no oferiran. Seguim el seu relat.

Eulàlia Gomà (Barcelona, 1947) estudià filosofia i lletres a la Universitat de Barcelona. Amb una beca de la Fundació March, treballà amb Mira Stambak al centre CRESAS de París durant tres anys. Posteriorment ha treballat a Barcelona en diverses institucions com a psicopedagoga i investigadora. A més, ha realitzat dos anys d'estudis en els cursos CIBLA de l'Institut del Teatre. Col·laborà en la realització del llibre *Educación escolar del niño de 0 a 6 años*, Editorial Pablo del Río, col·lecció "Infancia y aprendizaje". A part de diversos articles, ha realitzat cintes de vídeo.

La meua experiència en el camp del vídeo-tape aplicat a l'educació s'inicià a París l'any 1975 sense que en aquell moment fos conscient de les possibilitats d'utilització que aquest mitjà, que jo només coneixia a través dels treballs d'Antoni Muntadas, m'oferiria posteriorment treballant com a psicopedagoga en el món dels infants; així com també el profit que podrien treure'n els qui estiguessin vinculats al món de l'ensenyament.

L'experiència de París

La primera vegada que vaig utilitzar el vídeo portàtil va ésser per a portar a terme, junt amb Joan Todó, una investigació sobre la comunicació entre nens de 0 a 3 anys. Jo treballava aleshores al centre CRESAS de París, que dirigia Mira Stambak.

Si fins aquell moment les observacions dels nens es feien prenent notes en un bloc, Mira Stambak i el seu equip van creure més convenient d'enregistrar amb vídeo les situacions que posteriorment volien analitzar per tal de no oblidar cap detall del comportament dels infants i perquè l'observació fos més rigorosa i científica. El fet que allò que filmàvem quedés enregistrat simultàniament, permetia que, tot seguit després de la filmació, i a través d'un monitor, poguéssim detallar exhaustivament totes les accions dels nens i triar les més significatives per elaborar una possible teoria. Un dels avantatges que tenia l'enregistrament amb vídeo a l'hora de visionar les cintes era que podíem fixar la imatge que ens interessava, així com retrocedir o avançar segons calgués el visionament d'una escena.

Així doncs, per realitzar la investigació agafàvem un petit grup de nens i, en una situació de joc pròpia de la seva edat (joc motor, simbòlic, lògic, etc.), amb un material adequat, i després que els havíem acostumat als aparells considerant-los una joguina més, els filmàvem durant mitja hora.

Les mateixes característiques, abans citades, del vídeo: simultaneïtat, possibilitats de repetició d'escenes, etc, permetien a les educadores de la guarderia poder seguir el procés de la investigació bo i discutint al mateix temps les situacions filmades i les característiques del comportament individual de cada nen, que variava segons la situació.

Aquestes filmacions també les vàrem utilitzar per a mostrar-les al llarg del curs a les reunions de pares que se celebraven regularment. Aquest fet possibilitava que aquests veiessin allò que feien els seus fills a la guarderia i que poguéssim explicar-los més detalladament la seva evolució i el seu comportament. En aquest cas, el vídeo tenia una funció informativa de gran eficàcia perquè desangoixava els pares respecte a la vida quotidiana de llurs fills.

Una de les cintes que es van passar, i que no pertanyia a la investigació, era una proposta feta per una de les educadores que havia demanat que li fossin enregistrades unes sessions amb els nens de tres anys quan es disfressaven amb roba vella de casa seva. Aquesta noia volia estudiar amb més detall tot el joc simbòlic que suposa el fet de disfressar-se. Aquesta cinta, molt interessant, fou divulgada entre el personal i els pares.

Una altra educadora, després d'haver après el maneig dels aparells (precisament una de les característiques del vídeo portàtil és la facilitat del seu aprenentatge), va enregistrar el que passava a la seva sala de lactants per tal d'observar tot allò que creia que podia ser millorat.

Aquestes filmacions es realitzaven paral·lelament a la nostra investigació. De tot el material acumulat durant les filmacions vàrem realitzar un muntatge —val a dir que bastant artesanal, ja que només disposàvem de dos aparells portàtils i d'un monitor— de totes les situacions que creiem significatives i que podien il·lustrar la part teòrica. La divulgació d'aquestes cintes, còpia de les originals (un altre avantatge del vídeo és que permet obtenir còpies ràpidament), es va realitzar a Barcelona, a través d'uns seminaris que tingueren lloc a la Universitat Autònoma i a l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat.

Arran del meu treball d'investigació vinculat a la institució

PSICOPEDAGOGIA

per Eulàlia Gomà

(ciència 7

juliol 1981/411) 19

guarderia vaig comprovar que el visionament de les cintes sobre les situacions filmades comportava una anàlisi del funcionament i l'organització interna de la institució. En efecte, les situacions que nosaltres havíem proposat a la investigació donaven peu a modificar el funcionament de certes activitats quotidianes i també a comprovar que el nombre de nens que agafàvem per al nostre treball afavoria la comunicació entre ells i en disminuïa l'agressivitat. Això ens demostrà que el vídeo podia ésser una eina de treball per a fer una anàlisi institucional de la qual les mateixes educadores serien les protagonistes.

Va ésser aleshores, el 1977, quan Liane Mozère, del grup CERFI de París, em va proposar de fer, juntament amb d'altres psicòlegs, un treball institucional amb cent guarderies d'un barri obrer del nord de París. Proposava el vídeo com a mitjà de comunicació i anàlisi de les institucions. La idea consistia a reunir les educadores que volguessin participar-hi i proposar-los d'aprendre el maneig del vídeo per tal que elles mateixes poguessin enregistrar les activitats o els fets més interessants que succeïssin quotidianament a la seva guarderia i exhibir, més tard, les cintes en unes reunions determinades. En aquestes reunions assistiria tot el personal de les altres llars que hi

estigués interessat. Això permetia la descentralització de l'experiència a través de la imatge, no solament des del punt de vista de la divulgació, sinó també de l'aprofitament d'allò que, a les altres llars, es fes de positiu. Al mateix temps, feia possible una discussió més real sobre alguns temes que les cintes plantejaven. Aquesta experiència ens va demostrar que les característiques tecnològiques del vídeo tenien com a conseqüència una gran possibilitat de contingut funcional i que aquest mitjà obria les portes a una interrelació professional i facilitava el canvi de les estructures internes dels centres. Per primera vegada, experimentava que, malgrat el poc nombre d'aparells de què disposàvem, s'havia iniciat una petita xarxa de discussió d'idees i d'experiències que podia ésser traspasada a d'altres camps.

Experiències a Barcelona

La continuació del meu treball amb el vídeo en el terreny educacional va ésser molt difícil quan vaig tornar a Barcelona. Per una part hi havia un desconeixement absolut de la necessitat de la utilització del vídeo en qualsevol dels aspectes vinculats a l'ensenyament (investigació, escola, universitat, etc.), i per

l'altra els pocs aparells que algun centre havia comprat, bé aquest els monopolitzava o bé en desconeixia el maneig. L'únic grup que treballava amb vídeo, el Vídeo-Nou, ho feia preferentment als barris i no en activitats docents.

A Barcelona, el meu treball amb vídeo va començar en el camp de l'educació especial, concretament en el Centre Psicopedagògic del Deficient Sensorial, que depèn de "la Caixa", on hi havia una aparell que aquesta entitat havia cedit. El centre es dedica a la integració de nens cecs i sords a l'escolaritat normal. En el cas dels nens cecs, la filmació d'aquests nens amb vídeo a l'escola on anaven permetia d'observar, per part dels mestres i del nostre equip, llur comportament en el context escolar normal i amb els companys vidents. No cal dir fins a quin punt aquest fet ha complementat la nostra tasca de reflexió sobre l'experiència d'integració d'aquests nens. La divulgació de les cintes s'ha fet a través d'un seminari sobre l'educació del nen invident de 0 a 6 anys i a la universitat, en els cursos de pedagogia terapèutica, concretament en el tema del deficient sensorial.

En el cas de la integració del nen sord a l'escola, el vídeo ha tingut la mateixa finalitat de divulgació d'observació de comportament que en el cas del nen cec, encara que amb les seves deficiències específiques. Actualment, l'equip que treballa amb els nens sords pensa utilitzar aquest mitjà per a dur a terme unes experiències de comunicació entre el nen sord i l'oient i unes experiències de comprensió de la imatge i d'explicació de la imatge d'un nen sord a un oient. Es tracta de filmar una historieta i de passar-la seguidament per tal que el nen sord l'expliqui a un altre nen oient tal com l'ha entesa. Aquesta nova situació es filmarà per tal que l'educadora pugui observar-la més detalladament. Aquest mitjà possibilita, doncs, per al nen sord, un nou canal d'informació: la visualització de la imatge i la comunicació posterior verbal i gestual amb l'oient.

Últimament, m'ha estat possible de realitzar, junt amb Anna Saura, una nova investigació seguint la mateixa metodologia que a París, gràcies que Vídeo Comunitari ens cedeix els aparells i el patronat de guarderies ens la subvenciona econòmicament.

Projectes per a un futur: vídeo en el camp de l'ensenyament

Si fins ara el nen, a l'escola, rebia la informació a través de la paraula i els llibres, els dibuixos i les fotografies, actualment podem utilitzar les característiques tecnològiques específiques del vídeo per a facilitar l'aprenentatge. Aquest nou canal d'informació que és la imatge televisiva pot adequar-se a les necessitats escolars d'assimilació de coneixements. Amb el vídeo, el nen pot ésser observador directe del que passa al seu entorn, és a dir, existeix per a l'alumne una doble actitud en l'acte d'aprendre i de captar la realitat: com a espectador passiu que rep una informació i com a ésser actiu que busca aquesta informació per si mateix i la fa seva segons la seva pròpia

subjectivitat.

Crec que el vídeo permet la realització de guions sobre temes que s'hagin treballat a classe a través d'altres fonts d'informació completant i donant una altra dimensió en allò que es vol conèixer. La facilitat del maneig dels aparells fa que el vídeo sigui assequible als nens d'una certa edat; es tracta, doncs, que l'educador conegui prèviament el funcionament i la utilització del vídeo per tal que sigui ell mateix qui l'introdueixi a la seva classe com una assignatura més.

Per altra part, seria interessant de produir cintes que il·lustressin textos dels programes escolars. Això comportaria la creació d'una videoteca a l'abast de tothom, mestres i alumnes, per facilitar una relació interdisciplinària que en certes matèries és factible i fins i tot necessària pel seu mateix contingut.

Naturalment, el vídeo també permetria l'anàlisi del funcionament intern de cada escola, ja sigui a nivell de classe: dinàmica de grup, relació alumne-professor, relació entre companys, etc., ja sigui a nivell d'autoanàlisi dels professors referent a la seva actitud envers el curs. De fet, en aquest sentit, l'ICE de Barcelona ja ha realitzat algunes experiències sobre l'actitud del professor a classe que ell mateix, després, ha pogut visionar i analitzar. Em sembla fonamental tenir en compte que la possible descentralització de la imatge vídeo ens permet d'establir una xarxa de difusió d'abast local entre diversos centres escolars. Les experiències realitzades en uns centres fàcilment podrien intercanviar-se amb d'altres. D'aquesta manera s'homogeneïtzaria l'ensenyament i s'activaria motivant en el noi unes possibilitats de creació i dialèctica entre ell i el seu entorn. Naturalment, tot això serà viable en un futur, ara tot just som al començament. Les idees hi són. Per a portar-les a terme cal començar a ensenyar el maneig del vídeo per a aconseguir d'ensenyar amb vídeo. Per altra banda, hem d'arribar a crear una infraestructura del vídeo que ara no existeix: xarxes de difusió, videoteques, homogeneïtzació dels aparells, facilitat de la seva compra, etc. En aquest moment, a Barcelona el Servei de Vídeo Comunitari ha iniciat un seminari d'informació i aprenentatge del vídeo destinat als mestres.

Fins ara, el vídeo m'ha servit com una eina de treball, però actualment, juntament amb Manolo Iborra, Carlos Pastor i Carles Roig, a partir d'una reflexió més àmplia sobre com portar a la pràctica la descentralització de la imatge entre les escoles i com possibilitar-hi la introducció del vídeo com una assignatura més, hem elaborat un projecte per a dur a terme amb els ensenyants en el qual col·laboraran, possiblement, professionals diversos del camp de la imatge d'aquí i d'algun país estranger.

(Eulàlia Gomà)